

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Commentariorvm, Ac Dispvationvm, In Tertiam Partem Divi Thomae. Tomi Qvinqve

Qui Est Primvs De Sacramentis: In Qvo Ea Continentvr, Qvæ Post
Præfationem Indicantvr

Suárez, Francisco

[Köln], 1619

3 An ex verbis institutionis conuincatur præsentia hæc.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-93807](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-93807)

bratum fuisse hoc mysterium, vt ibidem Iansenius aduertit.

Tertio obiicit, quia sepe sancti Patres metaphoricè hunc locum interpretantur, vt videre licet in Bernardo tract. de dilig. Deo, non longe à principio, & ferm. 3. in Psalm. Qui habitat. Hierony. super Psal. 146. vbi de scriptura sacra hunc locum exponit, Basil. epist. 141. Orig. homil. 7. in Leuit. & tractat. 26. in Matt. sed præsertim in Augustino, qui sepe figurate, & in sensu spiritali totum hoc caput exponit, cuius varia loca iam citauimus, & obiter exposuimus, & alia tractauimus supra, disput. 2. & videri etiam potest tract. 25. & 26. in Ioann. vbi sepe dicit, Christum manducari per fidem, & in his verbis esse figuram præcipientem passioni Domini communicari, vel vni corpori eius, quod est Ecclesia: habet etiam illa verba, Quid paras dentem, & ventrem? crede & manducalisticè etiã tract. 57. dicit, si manducare est refecti, quid est bibere nisi viuere? Respondetur primo, metaphoricum sensum nunquam excludere literalem, & ideo licet sancti interdum accomodent hunc nomenem, vt eibus sit verbum Dei, aut Scriptura, & manducare fit credere, & intelligere, non intendunt proprietatè literæ excludere: vnde rectè Origen. hom. 16. in Numeros circa finem, de hac eadem re agens dicit, Numerus sanguinem Christi, & ritu sacramentorum, & cum sermone eius recipimus. Secundo quãuis ad literam explicaretur hic locus de Christo, secundum se, & de manducatione eius per fidem, & amorem, nõ esset, a sensu literæ, & intentione Christi excludendum hoc sacramentum, probabile est enim interdum Christum Dominum eodem sermonis contextu, de rebus diuersis differuisse vt Matth. 24. multi Sancti exponunt, Christum eisdem verbis de Hierosolymitano excidio, & orbis consummatione tractasse, & Ioan. 4. in illo verbo, Aqua quã ego dabo, fiet in eo, & c. Cyp. l. 3. Epistola 3. intelligit, Baptismi promissionem, alij vero de gratia simpliciter intelligunt: itaq; propter analogiam, vel connexionem rerum, potuit facile fieri, vt Christus vtriusq; inuitu locutus fuerit. Tertio, interdum vocant Patres hunc sensum spiritalẽ, non vt excludant proprietatem, quam nos exposuimus, sed vt significant continere mysterium & sacramentum, sicut sepe diximus: & similiter vocant manducationem spiritalẽ, non vt excludant sacramentalem, sed, vt vel excludant sensum mere carnalem, & manducationem carnis in propria specie, non vero vt excludant sacramentalem, vel, vt significant hanc sine spiritali non prodesse, spiritalẽ vero posse prodesse sine sacramentali, quando hæc adhiberi non potest: vel deniq; vt indicent fructum huius sacramenti spiritalẽ esse, non corporalem. Et hinc oriri potuit illud Aug. Quid paras dentem & ventrem? quamuis aliter etiam supra expositum sit. Item illud Cypriani, de coena Dom. Hæc quoties agimus, non dentes ad mordendũ acimus, sed fide sincera, panem sanctum frangimus, & partimur. Hinc etiam sepe hunc cibum spiritalẽ vocant sancti, vt videre licet in Ambrosio li. de myst. c. 9. Theophyl. Ioan. 6. Hinc denique sepe ipsum effectum, seu spiritalẽ fructum, manducationem vocant, præsertim Aug. si ergo hæc perpendantur, & diuersis locis applicentur, nulla supererit difficultas.

SECTIO III.

Primum ex verbis, quibus Christus instituit & exhibuit hoc sacramentum, conuincit possit veritas presentie Christi in illo.

Tota difficultas huius sectionis est de illis verbis. Hoc est corpus meum: Quæ duobus modis considerari possunt. Primo, vt sunt forma huius sacramenti. Secundo, vt continent assertionem quandam, auctoritate Christi confirmatam: hæc enim ratio separari potest à priori, si Christus neq; illis verbis conse-

crasset, neq; vt nos illis consecrarem, instituisset: sub priori ratione agemus infra de illis, q. 78. vbi disputanda erunt scholastica quæstiones de vero sensu illius formæ: hic vero de posteriori ratione. Quartus enim verum sensum illius assertionis Christi, quoniam præcipuum fundamentum est, quo nixa Ecclesia, presentiam Christi in hoc sacramento credit, ac docet. Hæretici ergo negant ex his verbis posse colligi hanc Christi presentiam, & ideo varias metaphoras aut figuratas expositiones confingunt. Ex catholicis vero solus Caietanus, & ideo varias metaphoras aut figuratas expositiones confingunt. Ex catholicis vero solus Caietanus, & ideo varias metaphoras aut figuratas expositiones confingunt. Ex catholicis vero solus Caietanus, & ideo varias metaphoras aut figuratas expositiones confingunt. Ex catholicis vero solus Caietanus, & ideo varias metaphoras aut figuratas expositiones confingunt.

Dicendum vero est, in illis verbis, satis aperte docuisse Christum, id, quod in suis manibus habebat, quæ sunt forma consecrationis coenæ, esse suum corpus: vnde ad illorum verborum veritatem necessarium fuit, vere ac realiter corpus illud sub speciebus panis contineri, & hoc modo ex illis verbis conuincitur hæc presentia: sine qua illorum veritas consistere non potest. Tota hæc assertio de fide est, quæ probatur primo ex Conciliis, nam in V. I. Synod. act. 6. tom. 3. expresse refellitur expositio hæreticorum, de signo corporis hæc verba interpretantium: & ponderatur, non dixisse Dominum, Accipite figuram corporis, sed, corpus meum. Vnde Trident. sess. 13. c. 1. disertis ac grauissimis verbis docet, illa verba proprie, & non per tropum esse intelligenda. Dices, ergo est hæretica Caietani sententia? Respondetur, hæreticum esse, negare, in illis verbis contineri hanc veritatem, & hunc fuisse sensum à Christo intentum, & similiter hæreticum esse, negare, illa verba sufficientia esse secundum se, ad faciendam certam fidem huius mysterij, quia nullum Scripturæ testimonium potest clarius & certius veritatem aliquam confirmare. Nihilominus tamen non esset hæreticum, dicere, quoad nos, non sufficere illa verba, nisi accedat Ecclesiæ traditio & definitio: nam, si quis seclusa Ecclesiæ auctoritate, sine pertinentia aliter explicasset illum locum, non esset hæreticus, & ideo Concilium Tridentinum semper adiunxit Ecclesiæ sensum, & Patrum traditionem. Hæc tamen doctrina non solum in hoc testimonio, sed in tota Scripturæ locum habet, ideo enim est necessaria in Ecclesiâ viua regula, quæ spiritum habeat, & auctoritatem interpretandi Scripturam. Vnde Caietanus, cum aliquid peculiare indicat esse in his verbis, male loquitur, & ideo eius sententia omnino reicienda est.

Secundo principaliter probatur hic sensus, ex Patribus. Ambros. Hilar. Ansel. Beda. & aliis exponentibus loca Euangeliorum, & Pauli. ad Cor. II. præsertim Chrysost. homil. 51. & 53. in Matth. & homil. 60. ad popul. præterea Epiph. Qui non credit (inquit) esse verum hunc ipse dixit, is excidit à gratia & salute. Prosper de prædict. & promiss. Dei p. 2. c. 25. vbi ait Christus corpus suum portasse in manibus suis, cum dixit, Hoc est corpus meum. Origen. tract. 35. in Matt. vbi dicit, hunc panem esse ipsum Verbum, & corp⁹ verbi, apertius homil. 9. in Leuit. circa finem. Optime etiam Hieronymus tom. 3. Epist. 150. ad Eudibiam q. 2. Gaudens. Brixien. tractat. 2. in Exo. Ambros. 4. de sacramen. c. 3. 4. & 5. Gregor. Nilfen. in Orat. magna catechet. apud Euthym. 2. part. Panopl. titul. 21. Cyrill. Hierosoly. catechesi. 4. mystagog. Damasc. li. 4. c. 14. Qui, quoniam in ea tempora incidit, in quibus hic contrarius error pullulare incipiebat, non solum expositionem veram amplectitur, sed contrariam dissentire reuicit, quod etiam in Theophyl. obseruare licet, Matth. 26. & Marci. 14. & eodem modo loquitur Euthym. c. 64. in Matt. vnde rectè Nicéphor. li. 1. histor. c. 8. Cum vere inquit corpus & sanguinẽ suum esse, quasi fide interposita confirmasset, & c. Est denique egregius locus apud Aug. con. 1. in Psal. 33. vbi tractat verba

Ex verbis
quæ sunt forma consecrationis coenæ Christi realis presentie.
VII. Synod.

Ambros.
Hilar.
Ansel.
Beda.
Chryso.
Prosper.
Orig.
Hie.
Gaudens.
Ambros.
Greg. Niff.
Cyrill. Hier.
Damasc.
Theophyl.
Euthym.
Niceph.
August.

verba illa, quæ 1. Reg. 21. David dicta sunt, & vbi nos legimus, Collabebatur inter manus eorū, ipse legit, Et ferebatur in manibus suis: & subdit, Quomodo autē hoc in David inuentum sit, secundum litteram, non inuenimus, in Christo autē inuenimus, ferebatur n. Christus in manibus suis, quando commendans ipsum corpus suum ait, Hoc est corpus meū, ferebat n. corpus suum in manibus suis. Vbi ponderandū est verbum illud (secundum litteram) id est, sine metaphora, nam per metaphorā non dubitaret Aug. quin possent verba illa de David exponi.

August.

Tertio probatur hæc veritas, ex illa regula generali tradita ab Augustino 3. de Doct. Christ. capit. 7. quod verba Scripturæ proprie intelligenda sunt, & non per tropum, nisi, vbi vel euidentis necessitas, vel Ecclesiæ autoritas aliud docet, quod maxime verū est, quando & materia, de qua est sermo, per se nō est apta ad metaphoram, quia nimirū sunt dogmata aut præcepta, in quibus tradendis maxime est proprietates verborum necessaria, vt aliquid certum ac firmū in Scriptura esse possit, & alioqui neq; ex circumstantiis neque ex aliis locis Scripturæ, neque ex ipsis verbis, & frequenter vsu eorum talis tropus vel metaphora colligi potest, vt in proposito accidit: Quod probatur discurrendo per singula.

Vnde argumentor quarto, ex materia subiecta, quia, quando Christus hæc verba prætulit, instituebat sacramētum, & sacrificium perpetuo in Ecclesia duraturum, cuius vsus statim præcepit dicens, Hoc facite, &c. ergo oportebat verbis propriis hoc explicare, nam sacramenta sunt Ecclesiæ fundamenta, & si per metaphoram traderentur, omnia redderentur incerta, & ideo hoc seruatum reperimus, tam in lege veteri, quam in noua. In illa enim, licet plena sit figuris, & metaphoris, tamē vbi traduntur ceremonie legales, propriis & clarissimis verbis præcipiuntur: In hac vero quādo Christus agens de Baptismo aquā nominauit, propriam aquam intelligimus, & similiter, cum dixit, Quorum remisistis peccata, & sic de aliis, & in vniuersum, quādo Scriptura tradit dogmata fidei, vel præcepta morum, propriis verbis loquitur, & sic alicubi fortasse vtitur metaphora, vel est tam clara, & patens, vt sensui proprio æquiualeat, vel adiungit aliquid, quo metaphoram explicet, vel quod in vno loco figurate dicit, in alio diserte explicat, vt recte docuit Tertull. li. de resurrectione carnis cap. 10. 18. & sequentibus, & August. li. 2. de Doctrina Christiana ca. 6. & 9. & colligitur ex Irenæo lib. 2. contra hæres. ca. 46. Confirmatur, quia Christus Dominus, institucendo hoc sacramētum, vltimam suam voluntatem declarauit, iuxta illud, Hic calix nouū testamentum est in meo sanguine: at vero in significatione verborum alicuius testamenti non licet à proprietate, verborum recedere, nisi vbi manifestū est aliter sensisse testatorem, vt dicitur in I. Non aliter. ff. delegat. 3. Et naturali ratione per se notū videtur, quis enim, si testator sibi domum legasset, imagine vel figura domus contentus esset?

Tertull.
August.
Irenæus

Quinta probatio sumi potest ex circumstantiis, quæ solent Scripturæ sensum explicare, vt dixit Aug. lib. 83. quaest. 10. in 69. nam sermo metaphoricus vturari consuevit, vel gratia occultandi sermonem vel, quando aliquis pro cōdione loquitur, gratia ampliandis, seu delectandis: nō autem in communi seu familiaris sermone, vbi simpliciter inter amicos de rebus agitur, vel inter magistrum & discipulos, vel quādo aliquis vult alios instruere, & intelligi cupit. In hoc autem Christi sermone hæc circumstantiæ seruatae sunt: agebat enim familiariter cum discipulis suis, & eos instruebat, vt Ecclesiæ essent magistri, & cum iam iam ab eis discessurus esset, testamentū cōdebat, loquebatur ergo simpliciter ac proprie, ita vt facile posset intelligi: vnde paulo post dixit illis, Vos dixi amicos quia omnia, quæ audiui à Patre meo, nota feci vobis: & postea dixerunt Apostoli illi, Ecce palā

loqueris, & prouerbum nullum dicis: ad Apostolos n. Christus dixerat Luc. 8. Vobis datum est nosse mysterium Dei, aliis autē in parabolis. Præsertim, quia, cum Apostoli essent statim communicaturi, oportebat vt bene perciperent verba Christi, vt cum debita fide, ac reuerentia sacramētum susciperent. Vnde per illa verba etiam proposuit illis mysterium, vt illud crederent, sed ad hæc omnia nō erant apta verba metaphorica, sed propria & simplicia, ergo sine dubio ita locutus est Christus, præsertim cum non potuerit in illo verbo esse tropus, nisi valde obscurus, & inusitatus, & Christus nullam eius expositionem vel significationē ad dederit: si enim addidisset, non prætermisissent illam omnes Euangelistæ, & Paulus: iussisset enim valde necessaria Ecclesiæ, multumq; ad substantiam huius sacramenti pertinere. Adde, vehementem esse contecturam, Apostolos ita intellexisse verba Christi, quia nihil omnino interrogarunt, solebant enim, quando nō intelligebant figuratum sermonem, magistro dicere, Ediscere nobis parabolam: ita hic autem nihil interrogant, sed statim hęc adhibent, & communicant: ergo.

Sexto ex aliis locis Scripturæ non potest colligi aliquam figurā vel tropum in his verbis contineri, sed potius contrarium: quoniam vbi sit mentio huius sacramenti in aliis locis semper verborum proprietatem magis ac magis indicatur, quod perficere licet in illo loco. 1. Cor. 11. vbi post narratam institutionē subdit Paulus. Probat autē se ipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat, qui n. manducat, & bibit, indigne, iudicium sibi manducat, & bibit, non diiudicans corpus Domini: vbi plane significat esse verum corpus Dñi, & non tantum signum eius. Propter hanc n. causam, tantam requirit probationem & dispositionem, tantumq; exaggerat peccatum indigne sumenti hoc sacramētum: quia, vt Cyp. art. li. de lapsis, Vis infertur corpori Christi, & ore ac manibus in Dñm delinquitur: & eleganter id profectur, tum ibi, tum ep. 11. & 75. & optime Bas. ser. 2. de Bapt. c. 3. & 1. de B. in fine Chryf. hom. 83. in Mat. 23. in Ioan. 3. in ep. ad Eph. Amb. ad Hebr. 10. vbi dicit, hoc peccato conculcari corpus Dñi. Sumitur etiam ex hoc loco nonnullū argumentum, quia Paulus ait, corp⁹ Christi etiam ad indignis sumi: quod verum est non tantum de peccatoribus, sed etiam de hæreticis: sumitur ergo in ipso sacramento realiter, & non tantum per fidem vel spirituale fructum: ergo sermo Pauli de consequenter Christi, est proprius de ipsomet corpore Christi. Vnde eodem sensu dixerat Paul. ca. 10. fractionem huius panis, esse communicationem seu participationem & distributionem corporis Domini, & calicem esse communicationem sanguinis eius. Quapropter Iren. 1. contra hæres. c. 2. dicit. Qui negat, nos communicare proprio sanguine Christi, & posse negare esse redemptos vero sanguine Christi. Quia sicut Apostolus dicit: In quo habem⁹ redemptionem per sanguinem eius: ita dicit, calicem Euchariſtiæ esse communicationē sanguinis eius, & qui per metaphoram vnum sermonem euerterit, poterit etiam alium destruere. Vnde ex his verbis conclusis, per hanc communicationem fieri arctissimam coniunctionem inter Christum & nos, accommodans etiam illa verba ad Ephel. 5. Membra sumus corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius. Quam coniunctionem late declarant, & ex hoc loco confirmant, Chrysostomus supra, & homil. 24. in 1. ad Corinthios. Cyrill. libr. 10. in Ioan. cap. 13. Greg. Niss. tract. circa illa verba, Exiit sanguis & aqua. In quo notanda sunt illa verba, Pauca guttæ sanguinis, totum mundum restaurantes, sunt hominibus quasi coagulatum lactis, illos cogentes & coniungentes in vinum.

Septimo ex ipsis verbis declaratur hæc veritas: Et primum suppono, illo pronome, Hoc, designasse Christum id, quod habebat in manibus, seu coram se, quodq; discipulis dabat, vt iungerent, vt euidenter pa-

ter patet ex præcedentibus verbis, Accipite & comedite: inepitissimum enim est, quod quidam hæretici dixerunt; Christum de se ipso fuisse locum, suum visibile corpus designando, Christus enim tunc non de hoc agebat, sed de re, quam ad manducandum dabat. Deinde, ut quid tunc afferuisset discipulis, quod ipsi viderant? Denique in forma sanguinis nullo modo potest hoc accommodari. Alij vero interpretantur, Hoc id est, Hic, ita ut non sit pronome, sed aduerbium locale. Sed præterquam quod hic est voluntarius abusus vocis, quæro, quem locum Christus designauerit: an illum, in quo ipse sedebat? Et hoc eisdem argumentis refellitur, quæ nuper facta sunt, erat enim res prorsus impertinens. Alij con-tingunt, non designasse Christum aliquam rem permanentem, sed actionem illam, quæ tunc agebatur. Sed hoc & per se est incredibile: quomodo enim tota illa actio diceretur corpus Christi? & in sectione vitima huius disputationis ex professo refelletur, perinet enim hæc expositio ad hæresim ibi impugnandam. Alij denique fraudulentius dixerunt, ut refert Iansen. ca. 59. concordia, pronome, Hoc, designasse Christum ipsos Apostolos, seu collegium Apostolicum, quod appellat corpus suum mysticum, ut sensus sit, Accipite & comedite, vos enim estis corpus meum. Sed hæc expositio, præterquam quod est mere voluntaria, & contra omnes Sanctos, & sensum Ecclesiæ, facile refellitur, tum ex verbo illo, quod Christus subdidit, Quod pro vobis tradetur, quod non potest corpori mystico adaptari, tum ex forma sanguinis, quæ nullo modo potest ad Apostolos referri: tum etiam quia Paul. primæ ad Cor. 11. aperte exposuit panem cælestem, quem Christus tradidit, esse corpus eius: tum denique, quia iuxta hanc expositionem, non solum Christi præsentia in hoc sacramento, sed totum ipsum sacramentum prorsus euerteretur.

Secundo suppono, vltimam particulam, meum, non possessiuæ sumi, sed naturæ proprietatem significare: dixerunt enim quidam hæretici, sensum Christi in illis verbis fuisse, Accipite & comedite, hoc n. id est, hic panis, est corpus meum, i. res à me creata, & cuius ego sum Dominus. Sed est inepta expositio, nã si Christus nudum panem dabat, quæ magnificentia aut excellentia in illo dono apparebat, ut oporteret tanto verborum apparatu dicere, illud esse suum? Deinde Christus non dixit. Hoc corpus est meum, sed, Hoc est corpus meum, & ut euidentius sensus cõstaret, addidit, Quod pro vobis tradetur: loquitur ergo de suo naturali corpore. Item, in forma sanguinis nullo modo potest pronomen, meus, ita torqueri. Alij exponunt verbum illud, meum, per communicationem idiomatum, dicunt enim Verbum assumptiue naturam panis, & ratione illius vnionis vere appellasse panem corpus suum. Sed contra hunc falsum sensum late dicturi sumus articulo sequenti, nunc breuiter reuocetur, quia vel illa vnio est hypostatica, vel non: si hoc posterius dicatur, nulla alia vnio potest sufficere ad veritatem, & proprietatem illius locutionis, substantiæ enim naturis & suppositis distinctæ, & disparatæ non possunt inuicem vere prædicari, propter coniunctionem accidentalem, ut in dialectica per se cõstat, & in hoc principio fundat Theologia veritatem Incarnationis. Si prius autem dicatur, & absurdissimum a hæreticis est, talem vnionem hypostaticam fingere, & non sufficit ad veritatem locutionis Christi, dixit n. Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur; at vero corpus panis, etiam si fingatur vnitem hypostaticæ Verbo, non est pro nobis traditum, seu crucifixum: neque etiam per communicationem idiomatum, potest substantia panis dici corpus Christi crucifixum pro nobis: & multo

Franc. Suarez. Tom. 3.

minus poterit vinum appellari sanguis, quia cõmunicatio idiomatum non est inter partes & abstracta. Igitur (corpus meum) in illa propositione necessario significat ipsum corpus naturale Christi. Tertio tandem addendum est, verbum (est) quod coniungit illa duo extrema, secundum propriam significationem requirere, ut id, quod designatur per pronome, hoc, sit id, quod per prædicatum significatur: sic igitur ex proprietate verborum illorum necessario concluditur, illum cibum, quem Christus dedit Apostolis, fuisse verum corpus eius.

Sed occurrunt multi hæretici, qui licet inter se differant in modo explicandi, omnes tamen in conueniunt, ut transferant hæc verba ad metonymiam & figuratam locutionem, quæ iuxta August. q. 57. in Leuit. res representata solet de signo vel imagine efferi, ut cum visa imagine Regis, dicimus, hic est rex. Vnde quidam exponunt, hoc est, hoc significat corpus meum, sicut Genes. 42. dixit Ioseph. Septem spicæ septem anni sunt, & Matt. 11. dixit Christus, Iohannes ipse est Elias. Alij vero ponunt metaphoram in prædicato. Hoc est corpus meum, id est, hoc est signum corporis mei. Sed hæc, & similia omnia in idem recidunt, ut ex doctrina Augustini supra cõstat: quia etiam si figura ponatur in verbo, in prædicatũ transfunditur necesse est. Nam idem est, hoc est, id est, hoc significat, vel, hoc est significans, seu, hoc est signum, igitur vno & eodem principio refelluntur: quia cum hæc metaphora sint contra proprietatem verborum, non sunt ad libitum fingendæ, nisi vbi vel res est euidentissima, vel necessitas, aut autoritas cogit, alias fides nostra nullum firmum fundamentum habere potest in Scriptura sacra. Vnde Nestoriani hæretici, etiam corrumpent locutiones Scripturæ, in quibus & Deus homo, & homo dicitur Deus, per metaphoram illas explicantes: quia absurdè & difficillimè illis videbatur, si proprie intelligerentur: & tamen ex sola proprietate illorum verborum Ecclesia illos conuicit, & condemnauit. Quod argumentum generatim contra hæreticos recte tractat Tertull. libr. de resurrect. carnis. Et hic est vrgentissimum, propter omnia, quæ adducta sunt. Quibus addi potest primo, quod si Christus Dominus voluisset affirmare id quod discipulis dabat, esse corpus suum, nõ potuisset, clarioribus verbis id facere. Non enim adiungere debebat. Hoc est proprie, seu, in veritate, seu quid simile; non est enim hic vitatus loquendi modus, satis enim fuit in singulari verbis, quantum fieri potuit explicare proprietatem. Nam in subiecto abstinuit à nominando pane, vel alia re, sed simpliciter dixit, hoc, ut absolute designari posset, quod sub illis speciebus continebatur. Deinde vsus est verbo simplicissimo, & substantiali, est, quod inter omnia minus est aptum ad metaphoras, & figuras. Ac denique in prædicato, non contentus proprietate verbi, adiunxit explicationem, Quod pro vobis tradetur, quæ nõ conuenit in signum corporis, sed in verum corpus. Secundo addo, quod si in illis verbis nullus esset tropus, ille esset obscurissimus, nullum in his verbis, nec in aliis Scripturæ locis habens fundamentum, nec in communi more loquendi. Non enim solemus appellare imaginem, aut signum nomine rei significatæ, nisi quando manifestum ac per se notum supponimus, id, de quo loquimur, esse imaginem, aut aliquid aliud significare, quod autem panis significaret corpus Christi, nondum erat Apostolis notũ, sed illa futura erat prima institutio talis signi. In prima vero institutione nunquam solet talis metaphora vsurpari: esset enim obscurissima, & magna erroris occasio. Vnde maiori ratione potuisset Christus de agno paschali dicere, Hoc est corpus meum, & de Baptismo, Hic est sanguis meus, vel, mors, seu, sepultura mea, & de hoc sacramento, hoc est Ecclesia mea, vel, corpus mysticum meum, quia illud est aptissime significat, ac representat. Tertio addo, nullum ibi esse verbum

Xx bum

Alia explicatio
iones per
metaphorã.
S. August.

Genes. 42.
Matth. 11.

Tertull.
Confutatio
heretic.

bum talem metaphoram indicans; imo (quod obferuatione dignissimum est) tam tres Euagelistæ, Matt. Marcus, & Lucas, quam Paulus 1. ad Cor. 11. cum hanc institutionem narrât, licet in aliis diuerso modo loquantur, cum veniunt ad hæc verba, diligentissime illa referunt, cum omni proprietate, & sine vlla fere varietate, & nihil addût, quod ad eorum explicationem pertineat, supponentes simpliciter esse intelligenda: alioquin in re grauisima, & maximi momenti, occasionem erroris & deceptionis Ecclesiæ tribuissent.

Aliorū hæreticorū interpretatō.

Refellitur.

Quod vero alij tandem excogitarunt, vt propositionem inuertent, & subiectum facerent prædicatum, & prædicatum subiectum, ac si Christus diceret, corpus meum est hoc, id est, panis, non materialis, sed spiritualis, sicut Ioannes dicitur Elias, nõ persona, sed spiritu; hoc (inquam) nihil eorum causam iuuat. Primo, quia id, quod assumitur, est plane falsum: quia, vt ostendi, Christus non de se, sed de illa re, quam Apostolis dabat, loquebatur, & ita Paulus aperte exposuit, cibum ipsum, qui fidelibus datur, esse corpus Christi, quod expressius ostendunt verba Græcæ, quæ, aliquantulum mutato ordine verborum, ita habent; Hoc meum est corpus, & illæ etiam determinationes, quod, p vobis tradetur, & qui pro vobis effundetur, nisi magna vis literæ inferatur, satis ostendunt, corpus meum, & calix sanguinis mei, esse illarum propositionum prædicata. Deinde, quia hoc nihil ad præsens institutum refert, nam cum particularis propositio affirmatiua simpliciter conuerti possit, siue dicas, hoc est corpus meum, siue, corpus meum est hoc, si proprietatem verborum retineas, eodem modo veritas confirmabitur: si vero per solâ figuram, & metaphoram interpretaris, eadem argumenta redibunt. Necessè est enim, vt isti hæretici ita exponant, corpus meum est, id est, repræsentatur per hoc, vel nutrit sicut hoc, aut alio simili modo: qui sensus eisdem argumentis falsus esse conuinci potest. Plures hæreticorum insanias & absurdas interpretationes refert Sander. lib. 7. de visibil. Monarch. hæres. 204. sub anno 1549. & impugnat latissime Robert. Bellar. loco citato.

Sanderus Bellarmin.

1. Corin. 10.

Rupert.

Vltimo confirmatur hæc expositio, soluendo, quæ contra eam obiici possunt. Primo ergo obiicitur videtur Paul. 1. ad Cor. 10. vbi dicit, antiquos Patres eandem escam manducasse, & eundem potam nobiscum bibisse: ex illo ergo loco, explicandum est hic, de quo agimus, scilicet illam escam, quam Christus dedit, tantum fuisse figuram: quia sicut antiqui Patres tantum in figura manducarunt, ita & nos. Hanc obiectionem refert Rupert. Abb. lib. 5. in Ioan. tractans illa verba. Patres vestri manducauerunt Manna in deserto. Et rectè respondet: Paulum non dicere, antiquos Patres eandem escam, vel eundem potam nobiscum manducasse, sed solum Hebræos ipsos omnes eam escam manducasse, & eundem potam bibisse. Nulla enim est in textu Apostoli particula, qua illa esca, & potus antiquorum referatur ad nostram, seu dicatur esse eadem cum illa, de qua Dominus dixit, Hoc est corpus meum, & Hic est sanguis meus. Neq; enim Apostolus potuit esse contrarius Christo dicenti; Non Moyses dedit vobis panem de cælo, sed Pater meus dat vobis panem de cælo verum. Vnde statim subdit Apostolus, Sed non in pluribus eorum beneplacitum est Deo, ac si diceret, licet omnes eandem escam manducauerint, non tamen omnibus æque profuit. Cõfert ergo illos inter se, non nobiscum: nam respectu nostri postea dicit, omnia in figura cõtinebant illis. Et hic sine dubio est literalis sensus, vt ex ipso textu, & ex Chrysoftomo, Theodoro, & alijs expositioribus constat. Addi vero potest, licet Paulus diceret, antiquos eandem escam spiritualement nobiscum manducasse, id est, Christum, non tamen dicere eodẽ modo manducasse: illi ergo tantum per fidem: nos vero & per fidem, & realiter in sacramento.

Secundo obiici possunt Patres: Dionys. epist. 9. ad Titum habet obscura verba: loquens enim de sacris figuris, & tropicis locutionibus ait, Nec sanctos Angelos ab illis abstinuisse: & subdit: ipsumq; Iesum in parabolis, per typicæ mensæ apparatus, Deifica mysteria tradere. Secundo, Hieronymus Marth. 26. inquit, Postquam typicum Pascha fuerat impletum, assumpsit panem, & ad verum Pascha transgreditur sacramentum, vt quomodo in præfiguratione eius Melchisedech panem & vinum offerens fecerat, ipse quoq; veritatem sui corporis, & sanguinis repræsentaret. Tertio idem Hieron. Marc. 14. Accipit, inquit, Iesus panem, & benedicens fregit, transfigurans corpus suum in panem, quod est Ecclesia præsens, quæ accipitur in fide, benedicitur in numero, frãgitur in passionibus, datur in exëplis, sumitur indoctrinis, formã sanguinem suum in calicem vino & aqua miltum, vt alio purgemur à viticiis, alio redimamur ab eis. Quarto, sunt obscura verba Tertul. lib. de anima. ca. 17. dicentis, non mutasse vinum saporem, quod in memoria sanguinis sui Dominus consecrauit: & difficultius li. 4. contra Marcio. c. 20. Panem (inquit) corpus suum fecit, dicens. Hoc est corpus meum, id est, hoc est figura corporis.

Ad primam respondetur. primo: ex alio loco Dionys. de Eccles. Hierar. c. 5. non obscure colligitur ipsum sensisse, hoc sacramentum esse ipsum Christum. Nam ad ipsum sacramentum loquens dicit, Tu dixisti, Hoc facite: & deinde ipsum sacramentum inuocat, sicut ipsum Christum. In illo ergo alio loco, cum Deifica mysteria appellat, ipsum Christum sub figuris sensibilibus latentem intelligit, & ideo vocat, typicæ mensæ apparatus, quia sub figuris sensibilibus diuina continentur. Quod vero ibi ait Iesum in parabolis diuina tradidisse, non est necesse, vt ad verba consecrationis referatur, sed ad Christi prædicationem: sunt enim illa duo diuersa, in parabolis diuina, & per typicæ mensæ apparatus Deifica mysteria tradere.

Ad primam locum Hieron. respondetur, verbum illud, repræsentare, esse æquiuocum. Interdum enim idem est, quod rem significare: interdum vero idem, quod rem præsentem facere: Hieronym. ergo hoc posteriori modo illo verbo vtitur, vt clarus constat ex eodem Hieronymo, circa illa verba, Psalm. 109. Tu es sacerdos in æternum, vbi comparans. Sicut hic, Melchisedech & Christum, dicit: illum obtulisse panem: hunc vero corpus & sanguinem suum. Responderi potest secundo, etiam si verbum repræsentandi in alio sensu sumatur, non propterea excludi veritatem. Nam Christus dando corpus, dixit, Hoc facite in meam commemorationem. Vnde consecrando corpus & sanguinem, illius passionem repræsentamus. Quam solutionem sæpe repetimus sectione sequent. Tertio deniq; dicitur, Hieron. in eo loco non explicare hæc verba forme metaphorice, sed potius dicere Christum repræsentasse veritatem sui corporis: potius ergo indicat locutum fuisse Christum de vero suo corpore, quod in pane repræsentauit, sub speciebus panis illud discipulis tribuens. Vnde idem Hieron. in d. epi. 150. q. 2. ad Heb. d. hæc eadem verba tractans. Ipse (inquit) Iesus conuiuia & conuiuium ipse comedens, & qui comeditur. Vnde ad alium eiusdem testimonium responderi potest, illos Commentarios in Marcum non esse Hieronymi, vt Marian. Victor. & alij adnotarunt. Deniq; cuiuscunque sint, sensus mysticos, & non literales explicant. Dicit ergo potest, cum in hoc sacramento sint plura mysteria, Patres in vno loco explicata quædam, in alio alia. Et licet alicubi aliqua omittant, non tamen negant. In Commentarijs igitur in Marcum Hierony. non tam ex professo omnia exponit, quam breues quasdam annotationulas adhibet. Et ideo in illo loco explicuit breuissime, quomodo in hoc sacramento vnitas corporis mystica repræsentatur.

presentaretur : non tamen declarauit literalem sensum verborum Christi: neque etiā illum exclusit, quāquam, cum dicit, Transfigurans corpus suum in panem, & formans sanguinem suum in calicem. Nō obsecure indicet conuersionem panis in corpus & vini in sanguinem: licet et explicuerit diuerso modo, quam exponi soleat. Proprie enim dicitur panis conuerti in corpus, vel etiam transfigurari, vt loquitur Ambrosius lib. 4. de fide, c. 5. dicens, Nos autem quotiescumque sacramenta sumimus, quæ per sacræ orationis mysterium, in carnem transfigurantur & sanguinem, mortem Domini annunciamus. Hieronymus vero e contrario asserit, corpus transfigurari in panem, quia sub forma, & specie panis cibus Ecclesie efficitur. Et eodem modo dicit, Formas sanguinem suum in calicem, i. accommodans & adaptans illum sub speciebus vini, vt, tanquam verus potus, possit in calice sumi. Ad primum locum Tertulliani respondetur, cum inquit, non mutasse vinum saporem, satis indicasse, mutasse substantiam, non accidentia. Quod vero addit, hoc fecisse Christum in memoriam sanguinis sui, i. passionis suæ, omnino verum est, nam hic calix, & est sanguis Christi, inuisibiliter tibi contentus, & est memoriale sanguinis visibiliter effusi, sicut Lucas dixit: Hic calix nouum testamentum est in meo sanguine, quia scilicet sanguis contentus in calice sub speciebus potus, est sacramentum continens diuinam promissionem, sanctam & fundatam in sanguine effuso in passione. In alio vero difficiliore loco, primum cum dicit, panem corpus suum fecit: satis aperte veritate transubstantiationis explicuit, quam aliis etiam locis, quæ sectione sequenti referemus, non obscure docuit. Cum ergo subdit, Corpus suum fecit, hoc est, corpus meum dicens, id est, figura corporis mei, dupliciter explicari potest: primo, vt hoc ipsum sacramentum, quod vere est corpus Christi, speciebus panis velatum, vocet figuram, id est, representationem eiusdem corporis visibilis, in propria specie existentis. Hoc enim modo interdum loqui patres ostendimus sectione sequenti. Optime vero intelligitur ex loco Ambrosii lib. de sacram. c. 5. vbi prius inquit, Dicit Sacerdos, Fac nobis hanc oblationem ascriptam, rationabilem, acceptabilem, quod est figura corporis, & sanguinis Domini nostri Iesu Christi. statim vero vim & proprietatem verborum explicans, inquit: Antequam consecratur, panis est: vbi autem verba Christi accesserint, corpus est Christi. & infra. Ante verba Christi, calix est vini & aquæ plenus: vbi verba Christi operata fuerint, ibi sanguis efficitur, gorbem redemit. Ergo videre, quantis generibus potens est sermo Christi in uerba conuertere. Deinde ipse Dominus Iesus testificatur nobis, quod corpus suum accipiamus & sanguinem. Numquid debemus de eius fide & testificatione dubitare? Quæ verba non solum ad explicandum Tertullianum, sed et ad veritatem confirmandam aptissima sunt. Secundo responderi potest, Tertullianum non sacramentum, sed panem vocasse figuram corporis Christi: ita vt particula illa, i. figura corporis mei non cadat super prædicatum, corpus meum, sed supra subiectum, scilicet panem, quæ vocat figuram corporis Christi: & hæc figuram dicit esse Christum corpus suum, dicens, Hoc est corpus meum. Docet. n. ibi, in veteri testamento, carnem Christi, panis nomine metaphoricè significatam fuisse, & panem fuisse figuram corporis Christi. Hanc ergo figuram adimpletam dicit esse in nouo, quando Christus panem, i. figuram corporis sui, corpus suum fecit. Vnde paulo inferius inter alia dicit, Nunc sanguinem suum in vino consecrauit, qui tunc (id est, in lege veteri) eum in vino figurauit. Et ita hic locus potius confirmat veritatem. Et eodem modo loquitur l. 3. contra Marcionem, c. 19. quibus locis Pamela hunc sensum erudite expendit. Eodem modo exponunt Richard. ar. 13. & alij moderni. Et potest etiam accommodari ad verba Ambrosii paulo ante citata, cum enim figuram corporis

poris & sanguinis appellat, de pane & vino ante consecrationem plane loqui videtur, de qua re plura in sequenti sectione dicemus.

Tertia obiectio sumitur ex materia & coniecturis, materia enim erat sacramentum quoddam, cuius ratio est, vt sit signum & figura: ergo forma, seu verba Christi fuerunt verba sacramentalia: ergo sacramentaliter tantum & metaphoricè significare intelligenda sunt: ergo non veritatem, sed signum tantum significare debent. Confirmatur primo, quia non possunt multæ metaphoricæ locutiones in illis verbis vitari. Nam in verbis illis: Hic est calix sanguinis mei, omnes figuram metonymiæ admittunt: dum continens pro contento accipitur. Item dicitur, Hic calix est nouum testamentum: cum tamen non sit, nisi signum, & confirmatio testamenti. Præterea verbum, manducandi, non potest intelligi proprie, si illud quod manducatur proprie, & non metaphoricè dicatur esse corpus Christi: quia corpus Christi non arretitur dentibus, vt proprie manducari dicitur: ergo necesse est, metaphoram inesse in aliquo illorum verborum, scilicet, aut in verbo, manducandi, aut in voce corpus, aut enim id quod Christus dabat, proprie manducandum erat, & sic non poterat esse verum Christi corpus: aut si hoc erat, non poterat proprie manducari: ergo conuenientius dicitur, metaphoram esse in voce, corporis, quam in voce, manducandi, vt res sit facilior, & expeditior. Confirmatur secundo, quia Apostoli ita videntur intellexisse verba illa de signo corporis, & non de vero corpore: alias turbati essent, & aliquod signum admirationis, in tanta rei nouitate præstitissent.

Ad præcipuum argumentum respondetur, variè intelligi posse verba Christi fuisse sacramentalia. Primo, vt sacramentalia verba dicantur, id est, figurata quæq; solum metaphoricè sensum habent: & hoc modo negatur assumptum: hoc enim est, de quo est controuersia. Secundo, vt sacramentalia verba dicantur, quæ mysterium aliquod habent recòditum: & hoc modo fateor verba Christi fuisse sacramentalia. Non est autem necesse, vt propterea caruerint sensu proprio: nam hoc familiare est verbis diuinis, vt sub sensu proprio altiore, mysticum, ac recòditum contineant. Tertio dici possunt propriissime sacramentalia verba, quibus instituitur, & efficitur sacramentum. Et hoc modo fuerunt etiam illa verba sacramentalia, & habentia sacram & mysticam significationem. Tamen hoc etiam sensu necesse non est, vt propria caruerint, nam in hac potius illa fundata est. Nam ad veritatem sacramenti potius necesse est, vt huiusmodi verba in propria significatione vera sint, vt tandem per eam spiritualem effectum significent: & hoc maxime verum est in verbis, quibus sacramentum simul instituitur, & conficitur, qualia sunt ea, de quibus disputamus, vt constat à simili. Nam cum Christus dixit, Baptizantes eos, tamen illa verba fuerunt sacramentalia: & nihilominus certum est proprie esse intelligenda, alioqui enim nihil de sacramentorum institutione certum haberemus. Adde, propriissimam significationem dictorum verborum. Hoc est corpus meum, esse maxime sacramentalem: quia significando hoc contentum sub speciebus esse corpus Christi, significant mysterium valde recòditum, & ad significationem nostram ordinatum, & ita hæc verba eminentissima quadam ratione & sacramentalia sunt, & propria.

Ad primam significationem respondetur: vel in illis verbis nullam esse metaphoram, vel esse adeo perspicuam, vt propria locutioni æquiualeat: primum enim de voce, calicis Titelmanus & alij contendunt: sumi pro ipso vase, quod proprie dicitur calix sanguinis, quia sanguinem continet. Deinde quamuis illa vox significet potum ibi contentum, tamen illa valde vitata significatio, licet sit translata: ex adiunctis verbis, bibendi, & effundendi, fit magis perspicua.

3. Obiectio
ex materia
& coniecturis.Confirmatio
primaConfirmatio
secunda.Respon ad
argumentu

Ad 1. confr.

Titelman.

Deniq; Matth. & Marcus proprie explicantur dicendo. Hic est sanguis. De altera autem voce, testamenti: breuiter dicitur, propriissime significare signum seu instrumentum continens seu significans voluntatem testatoris: & ita, quamuis in praesentia significet sacramentum continens, ac confirmans diuinam promissionem, nulla est metaphora, sed proprietates verbi. Deniq; verbum, manducandi, proprie etiam intelligendum est: quia corpus Christi per modum cibi vere traicitur in stomachum, per organa oris, & gutturis: Neq; enim est necesse, vt ipsum corpus dentibus areretur: quauis, sicut dicitur frangi ratione specterem, ita ratione earundem potest dici dentibus areri. Vel certe, cum non solum corpus, sed totum hoc sacramentum manducari dicatur, satis superque est, vt in speciebus possit dentibus areri, cum totum per modum cibi in stomachum traiciatur.

Ad 2. confir.

Ad secundam confirmationem, supra responsum est ex Chrysolomo, Apostolos non fuisse turbatos in hoc mysterio, quia iam de illo fuerant edocti: Christi enim promissionem intellexerat: & eius complementum aude expectabant. Credendum etiam est, Christum illorum mentes illuminasse, vt summa reuerentia tantum sacramentum susciperent.

4. Obiectio.

Quarta obiectio esse potest, quia, esto, dem^o Christum Dominum proprie esse locutum, ipsumq; effectum magnum miraculum, conuertendo panem in corpus suum, non inde concluditur, nunc esse praesentem in nostro sacramento. Nam licet Sacerdotes ea verba repetant in memoriam Christi, non tamen habent eam efficaciam, quam Christus habuit. Respondetur ex Patribus supra citatis, praesertim Chrysolomo, Cypriano, & Ambrosio, eundem Christum esse, qui nunc conicit, & tunc consecit hoc sacramentum: minister enim non in sua, sed in Christi persona illa proferit verba. Vnde non minus vera, nec minus efficacia nunc sunt, quam in nocte cenae fuerunt: nam, sicut ex quo tempore dixit Christus: Baptizantes eos, habent ministri eius vim sanctificandi, quia ipse est, qui principaliter baptizat, ita ex quo dixit: Hoc facite in meam commemorationem: habet vim efficiendi, quod ipse fecit. Vnde supra ostendimus, Christum Dominum in eo facto non solum miraculose fuisse operatum, sicut quando conuertit aquam in vinum: sed sacramentum instituisse, quod perpetuo in Ecclesia esset duraturum, vt iterum dicemus infra, agentes de forma huius sacramenti, vbi difficultates alias, ad veritatem huius formae spectantes enodabimus.

Responso

SECTIO IV.

Quid antiqui Patres de vera praesentia Christi in hoc sacramento senserint.

Heretici huius temporis summo conatu, vel potius summis fraudibus laborarunt, vt errorem suum in antiquorum Patrum scriptis reperiri suaderent. Et ideo praetermissis locis apertissimis, in quibus veritatem docet, quidquid ab eis minus explicite dictum est, corradiunt, ac congerunt: cum enim antiquis temporibus, hi haeretici nondum orti essent, sancti Patres sincere, & conuidenter de hoc mysterio loquebantur: nihil de illorum malitia, ac perueritate solliciti, qui nunc eorum scriptis malitiose abutuntur. Hinc vero in magna Ecclesiae utilitate factum est, vt Scriptores Catholici diligentissime sententias Patrum collegerint, eorumq; de hoc mysterio veram ac sinceram fide euidenter ostenderint. Quapropter ne actum agamus, breuiter caput hoc expediemus. Omnino non praetermittere non fuisset expediens, ne totam hanc disputationem mutilam ac criticam relinqueremus.

Duo ergo breuiter docebimus. Primum, quomodo ex sententia Patrum confirmanda sit haec veritas: alterum quomodo exponendum sit, si quid in eis reperitur, quod illi videretur aduersum, & quaedam documenta trademus ad sacrum Sanctorum sensum assequendum.

Circa primum, placet valde distinctio Guilelmi Alanii, libro 1. de Eucharistia, cap. 23. quaedam esse Patrum testimonia, quae simplicia dici possunt: alia, quae ipse argumentosa vocat: priora sunt illa, quae simpliciter sacramentum hoc, veritatem corporis & sanguinis Christi appellant, aut in quibus affirmant, nos manducare Christum, aut corpus vel sanguinem eius, & ab horum enumeratione abstinemus: tum, quod ea sufficere censemus, quae inter explicanda Scripturae testimonia indicata sunt, tum etiam quod pane inhiata sunt, & ab haereticis eodem fere modo, quo testimonia Scripturae, eludantur: in hic vero testimoniis colligendis diligentissime inducantur multi, sed praesertim Garetius quatuor prioribus claus. lib. de vera praesentia corporis Christi, & Claud. fere totis sex primis repetitionibus, & vtilissime Robert. Bellarm. toto libr. 2. de hoc sacramento. Posteriora, seu argumentosa testimonia sunt, quae praesertim simplicem assertionem veritatis, argumentum continent, quo falsam interpretationem excludant: & haec persequitur optime Alanus supra, & eorum capita breuiter indicabo.

Primum sit eorum Patrum, qui expresse excludunt solam figuram. Huiusmodi sunt Damascenus lib. 4. cap. 14. Non est figura (inquit) panis & vinum. Absit enim hoc: sed est ipsummet corpus. Ambros. li. de Sacram. cap. 1. Sicut verus est Dei Filius Dominus non est Iesus Christus, non quemadmodum homines per gratiam, sed quasi Filius ex substantia Patris, ita vera caro est, sicut ipse dixit, quam accipimus, & verus sanguis est, quem potamus. Et inferius: Forte dicet, quomodo vera? quia similitudinem video, non video sanguinis veritatem: primo omnium dixi tibi de sermone Christi, qui operatur, vt possit mutare, & conuertere genera in similitudinem naturae. Expresse etiam ita loquitur Theoph. Matt. 26. Mar. 14. Ioan. 6. & Euthym. his locis, & Epiph. ille, qui loquitur in VII. Synodo, Actio. 6. tom. 3. in fine.

Secundum caput continet testimonia his propinqua: quibus Sancti docent, Christum in hoc sacramento non solum fide, sed ipsa re nobis coniungi: & non solum per voluntatum concordiam, sed etiam per corporum contactum, seu coniunctionem nobis copulari: quo nihil potuit expressius dici, ad errorem Caluini confutandum. Chryf. homil. 60. ad populum, Semetipsum nobis commiscet, non fide tantum, sed & ipsa re: & similia habet Hilarius nuper citatus, lib. 8. de Trinitate & eleganter Cyril. lib. 4. in loc. 13. & 14. & lib. 11. c. 17. inter alia, inquit: Per mysticam benedictionem corporaliter nobis filius vnitur, vt homo, spiritualiter, vt Deus, & ita exponit illud ad Ephes. 3. Concorporeos, & comparticipes: Alter etiam Cyril. catech. 4. dicit, haec ratione nos effici Christiferos. Vnde est illud Chryf. hom. de sancto Philogonio, praeclearius nobiscum agi, quam cum Magis. Illi enim (inquit) viderunt Christum, non tamen secum tulerunt: nos autem nobiscum ferimus. Certe, si de sola fide sermo est, et illi secum tulerunt. Vnde etiam est praeclearum testimonium Theodori Ancirani Orat. de Natiu. Saluat. habita in Conc. Eph. to. 6. Appendice 7. c. 2. vbi sic inquit, Ipse q. tunc Magos ineffabili pietate traixit, claram nunc festiuitatem constituit: non iam praesepo positus, sed in altari, sicut nuncq; praesepo mater factum est huius mentis. Propterea in illo est positus, vt in isto comedatur, & fidelibus fiat saluus cibus.

Tertio sunt fide consentanea testimonia illa, in quibus sancti exaggerant charitatem Christi, quia nec pastores oves suas, nec matres filios suos caribus alunt, sicut Christus nos pascat: neque amantem